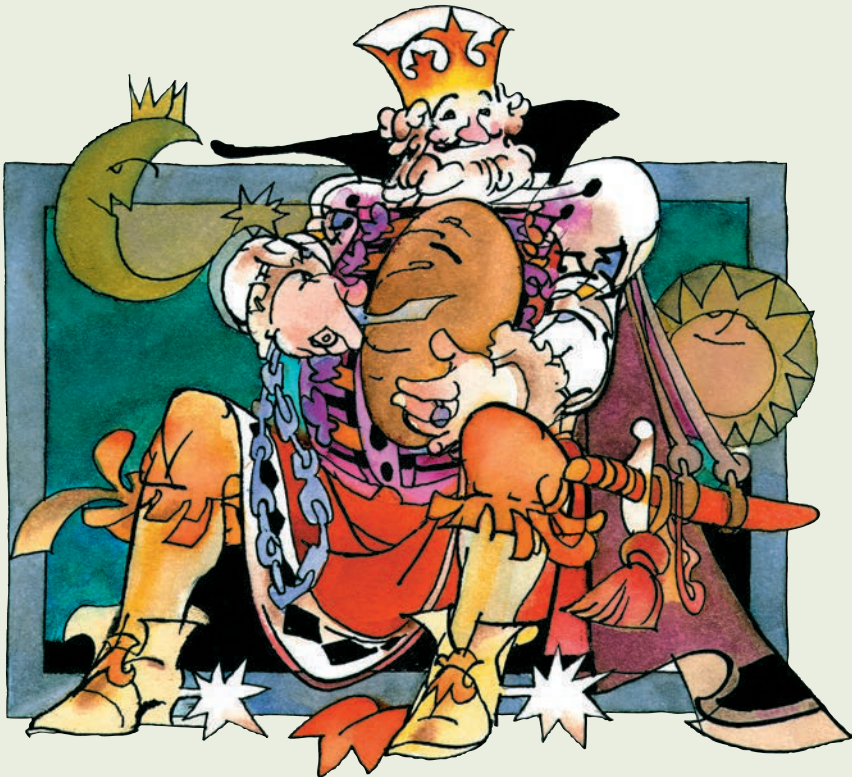

ABC
HAZ
*

Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna • T. Aszódi Éva • Tarbay Ede

Mese és valóság

Olvasmánygyűjtemény • 3. osztály

Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna • T. Aszódi Éva • Tarbay Ede

Mese és valóság

Olvasmánygyűjtemény
3. osztály

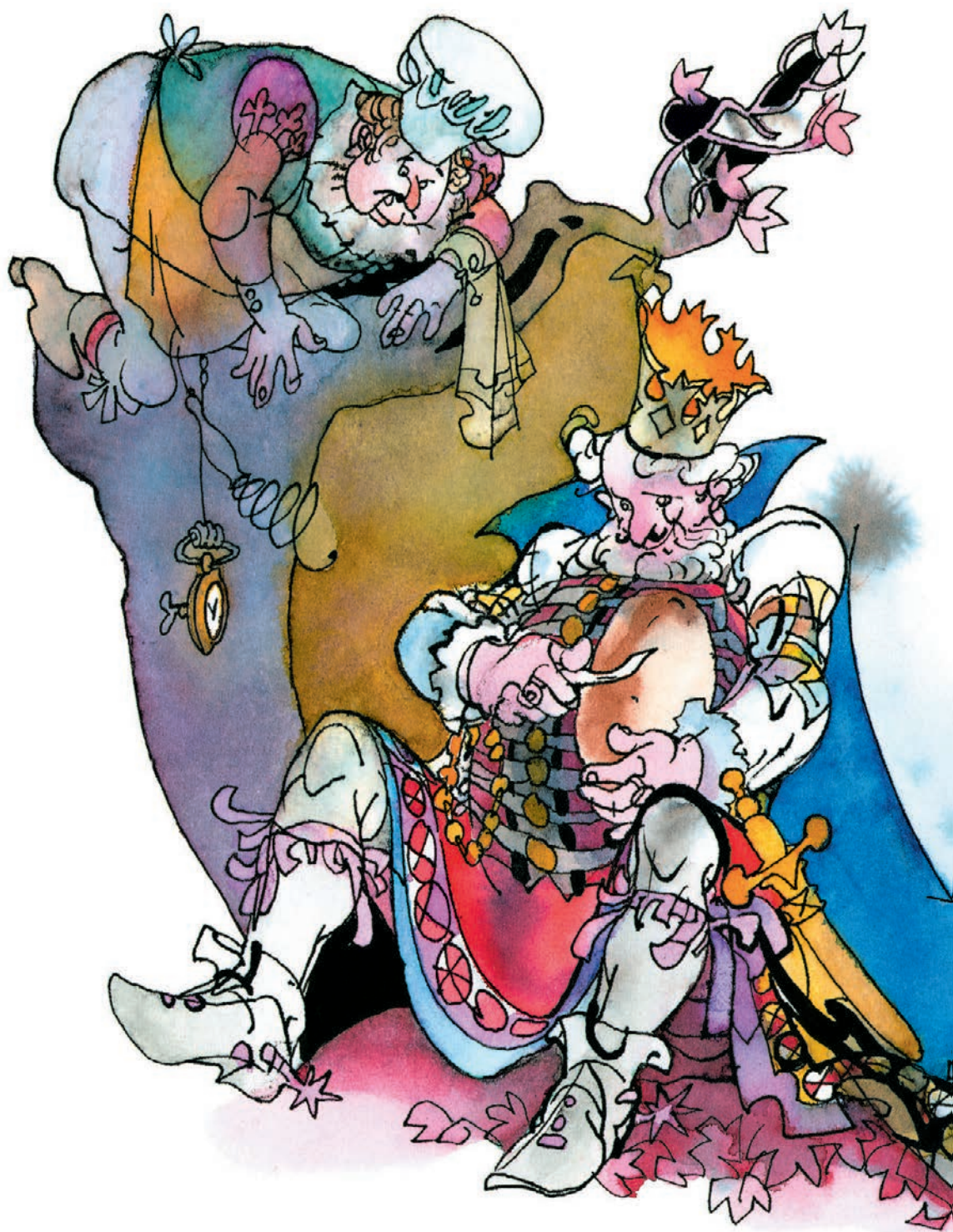
Kilencedik, változatlan kiadás

Mozaik Kiadó – Szeged, 2015

Tudom: hazudni nem hazudtam.
Minden betű ragyog.
Arany sisakot hord a tollam,
s fényes gondolatot.

Utassy József

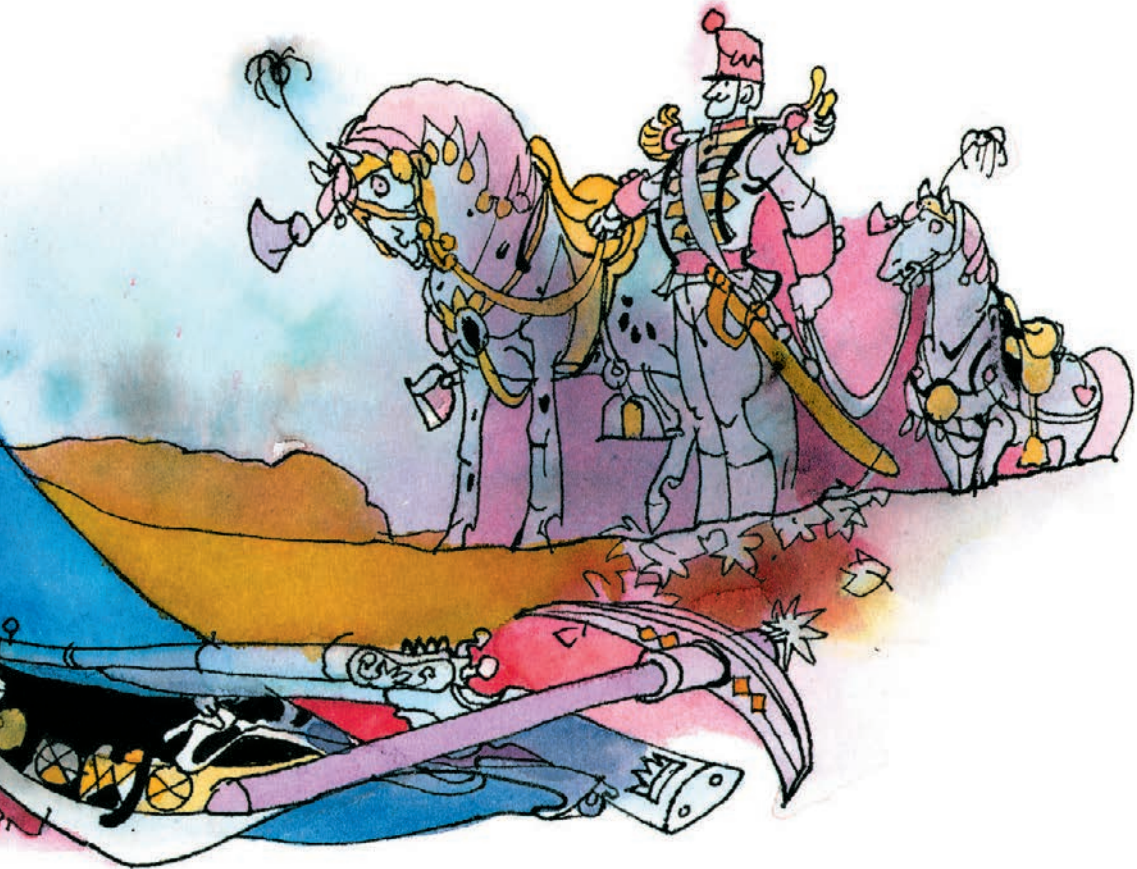

Rokka surrog, orsó perdül,
száll a fonóének:
visszacsendül, amit hajdan
daloltak a vének.

Andersen

A mese nem hal meg soha

Égig érő mesefa

Egyszer volt a világon egy öregember. Magányosan teltek-múltak a napjai, nem volt annak se fia, se borja. Egyszer aztán talált egy szem babot, el is ültette az udvarában. Hát a bab kikelt, és elkezdett nőni. Nőtt, növekedett, mintha húzták volna, olyan egykettőre szárba szökken. Addig-addig igyekezett, hogy egy szép magas fa lett belőle. De még akkor sem állt meg, hanem csak nőtt tovább. No, a végén már fölért az égig. Annál magasabbra már nem nyújtózkodhatott, elkezdett hát szélteben terjeszkedni. Gyönyörű szép ágai lettek, aztán minden ágból kis mellékág is hajtott. Az öregember nagyon megörült, mert az óriás fa hús árnyékot adott az udvarában. Még csak akkor lett nagyobb a boldogsága, mikor az égig érő fa elkezdte hullajtani a meséket. Szórta, szórta a sok szép mesét, utóbb már nem is győzte hallgatni az öreg. Annyi mese termelt a fán, hogy megtelt velük az udvar, a falu, a város, a világ. A gyerekek persze nem bánták, elhallgatták volna azok éjjel-nappal a meséket.

Egyszer aztán a fa tetején, de pont a kellős közepén nőtt egy szem bab. Ez a bab megérett. Úgy leesett a fáról, mint a barack, és alig ért földet, hopp, kiugrott belőle egy szépséges kisfiú. Az öregember örömeiben meg elnevezte Babszem Jankónak. De hiába örült a kisleánynek, mert az bizony nem akart nála maradni, elindult a világba. Azt mondta, hogy neki nincsen maradása, mert várják a gyerekek. Vitte tarisznyájában a meséket. Amerre ment, ezer kaland, ezer csoda kísérete útján.

A nagy égig érő mesefán pedig azóta is teremnek a mesék. Egyik szebb, mint a másik. Babszem Jankó meg csak vándorol, mindenhová benéz, hátha ott még nem hallottak róla.

– Gyerekek, menjetek el ti is az égig érő mesefa alá, olyan mesét hallhattok, amit eddig még nem meséltek nektek.

Babszem Jankó

Babszem Jankó vagyok.
Mikor megszülettem, olyan pöttöm voltam,
Hogy majdnem felrúgott
A veréb a porban.
Hogyha törpét láttam, óriásnak véltem,
Hüvelyk Matyinak is
Csak térdéig értem.
De a sárkányt belevertem a földbe derékig,
Mázsás buzogányát
Feldobtam az égi.

Tótfalusi István

Mesét kérek

Kérem, várom, követelem,
üljön le az apu velem!
Legózzunk vagy lovat fessünk,
olvasgassunk, beszélgessünk!

Azt is kérem, követelem,
üljön le az anyu velem!
Kérdegetném erről-arról,
napsütésről, hóviharról.

Meguntam az összes tévét,
játsszunk inkább mindenfélét!
Kockát, malmot, mint ők régen,
focizzunk az utcavégen!

Mesét kérek itt az ágyban,
ma este is arra vágytam.
Könyvből szép a mese este,
nem mobilon, esemesbe'.

Nagy Bandó András

Tűz, víz, föld, levegő – négy elem,
segítetek az emberen;
kössetek barátságot velünk,
hogy szebbé legyen az életünk!

Rónay György

Tűz, víz, föld, levegő

Mese vagy valóság?

A gyerekek arról beszélgettek, ki milyen könyvet szeret olvasni.

– Én a mesekönyvet szeretem, mert elképzélhetem magamnak a bennük lévő csodás dolgokat – lelkesedett Kata.

– De azok a valóságban nem léteznek! – tiltakozott Panka. – Engem jobban érdekelnek az igaz történetek.

– Nem tudjátok, hogy a mesék sok csodája a természet megfigyelésén alapszik? – szolt közbe Zsolti. – Hallgassátok csak meg, mit ír erről egy ismeretterjesztő könyv!

„Messze-messze, hetedhét országon is túl van a világnak olyan része, ahol nincsenek fák meg bokrok, nincsenek virágok, nincs egy árva fűszál sem. Jég meg hó borít mindent; és hidegebb van, mint nálunk a legszigorúbb télen. Az Északi-sark meg a Déli-sark vidéke ez. Amint közeledünk a félelmetes jégországhoz, egyszerre csak nagy hegyek tűnnek föl a tengerben: jéghegyek. Olyanok ezek a bágyadt napsütésben, mint az üveghegyek. Ki gondolta, hogy a mesék üveghegyének a valóságban is megvan a mása?

A világ másik részén, messze-messze tőlünk, hatalmas tengerek közepén létezik egy kis sziget: Komodo. Az emberek elkerülik, mert úgy tartják, hogy sárkányok élnek rajta. Mi is sárkánynak nézhetnénk e sziget élőlényeit: a két-három méteres gyíkokat, amelyek könnyedén leharaphatnák egy ember karját.

A tudósok fölfedezték, hogy régebben, mikor még emberek sem éltek a földön, ezeknél az óriási gyíkoknál félelmetesebb állatok is tenyészték: igazi sárkányok. Nem volt ugyan hét fejük, mint a mesebeli sárkányoknak; de olyan hatalmasak voltak, hogy még Erős Jánosnak meg Vasgyúrónak is inába szállt volna bátorsága, ha velük találkozik. Ha ma élnének, könnyedén bedughatnák fejüket harmadik emeleti lakásunk ablakán. Mélyen a föld alatt találták meg a kutatók az ősi sárkányok kővé vált csontjait. Mi már csak a múzeumokban találkozhatunk velük.

1. kép

Komodói sárkánygyík

Égig érő fák is nőnek a világ másik felén: a mamutfenyők. Csúcsuk valóban elérheti az alacsonyan szálló felhőket. Több mint 150 méteresre nőhetnek: magasabbak, mint az Országház.

A természet szép is, érdekes is, akárcsak a mesék.”

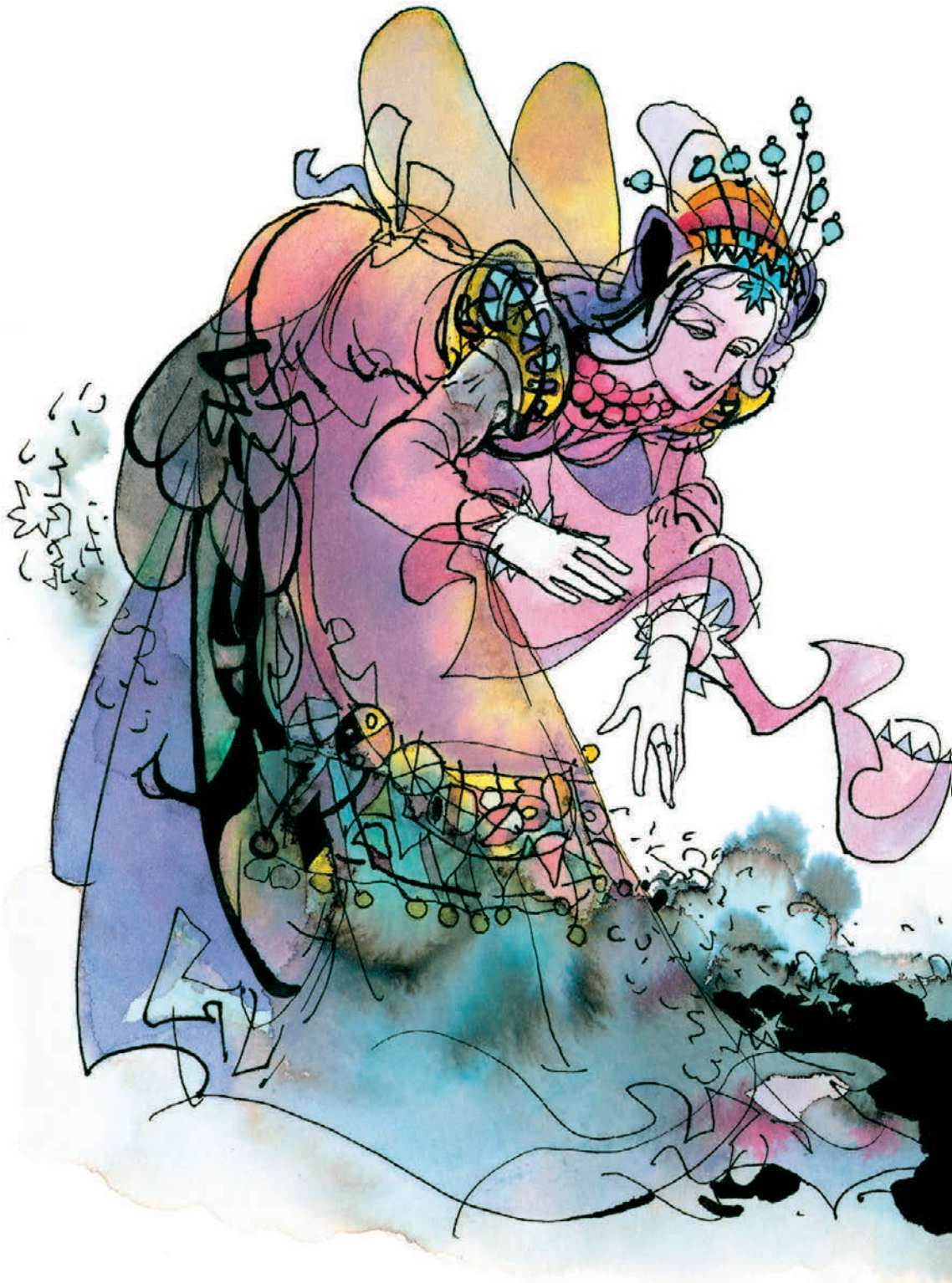
Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna

2-3. kép

Úszó jéghegy
Mamutfenyő

Csak akkor leszünk egész emberek,
ha nem szakadunk el a természet
kimeríthetetlen, sokszínű világától.

Áprily Lajos

Erdőn-mezőn nyitott szemmel

Mi lennék?

Tavasszal somfa lennék
talpig aranyban állva,
biztatón mosolyognék
a zsendülő világra.

Nyáron eperfa lennék,
tágas udvaron állnék,
aki alám ül, annak
jól fogna egy kis árnyék.

Ősszel almafa lennék,
piros almákat termő,
nem is csak egyetlen fa,
hanem almafa-erdő.

Ilyenkor télen aztán
gyertyán vagy fenyő lennék,
hogy aki fázik, égő
tüzemnél melegedjék.

Kányádi Sándor

De jó lenne...

De jó lenne szélnél
sebesebben szállni,
fagyott tavi nádas
húrján citerázni!

De jó lenne tavaszi
patakokkal futni,
vackorkörte ágára
bóbitákat fűjni!

De jó lenne illatos
mezőkön heverni,
száraz szénakazalban
meg-meghemperegni!

De jó lenne boróka
gyöngyét nyakba fűzni,
láda mögött tücsökkel
éjjel hegedülni!

Tarbay Ede

A boszorkány

A zsebembe tettem egy tiszta kis üveget, és napszállta után elindultam a szőlők felé. Az volt a szándékom, hogy teleszedem az üveget szentjánosbogárral. Így júniusban sok találkozik a szőlők mentén. Vajon hogyan világít együtt száz vagy kétszáz, éjjel a szobában?

Körülöttem a prücskök egyhangú pri-pri éneke zeng már a fűszálak között. Egy-egy denevér nesztelenül, feketén lebbenik el előttem. A homály egyre sűrűbb... Aztán, hogy elérem a szőlőket a csöndes ső-

tétségben, a bokrok között előfénylik két kis kékesfehér pont. Itt vagyok a szentjánosbogarak birodalmában.

Leülök egy félig földbe süllyedt határköre, és nézem, nézem a sötétségben világító parányi csillagokat: azt a két csillaglámpát, amellyel a vőlegénynek világít a két kis bogármenyasszony.

Amint ott üldögelek, egy fekete árnyék jelenik meg az úton. Mezít-láb jön. Halk pufogás a járása a porban.

– Bűndn llek... – rebbenti meghökkenve, amint hozzám ér.

Azt akarta mondani a jámbor, hogy minden lélek dicséri az Urat. De nem volt ereje rá. Csak megdermedt; aztán megfordult, s neki a szaladásnak! Úgy eliramodott tőlem, hogy agárkutyaival se lehetett volna utolérni.

– Miska te, állj meg! – kiáltom utána. Mert megismertem a hangjáról, hogy Miska, a bojtár.

Azonban Miska gyerek nem állott meg. Bizonyára azt gondolta, hogy boszorkány vagyok. Nem hisz most a hangomnak. Azt gondolja, hogy a boszorkány az én hangomat utánozza. Azt is tudja, mit akar a boszorkány: ha a maga közelébe csalhatja, a fejéhez vág egy kötőféket. Attól Miska tüstént lóvá változik. Aztán a boszorkány rajta nyargalna el Szent Gellért hegyére.

Fölkeltem, és elindultam az erdőszélnek, ahol a juhászok tanyáznak esténként. Mikorra odaérkeztem, Miskát már pálinkával dörzsölték a pásztorú mellett, és az öreg Borza János sűrű keresztvetések kíséretében komoly áhítattal mormogta fölötte: „Jámbor embör, gonosz asszony, gyékényágy, kúpárna, Jézus mondása jusson az eszödbe!”

Miska bojtárnak bizony nem jutott az eszébe Jézus mondása. Csak feküdt mozdulatlanul.

– Mi a baj? – kérdem aggodalommal.

– Jaj, mester uram – mondja az öreg juhász –, a gyereken egész idáig nyargalt egy rusnya boszorkány.

Felelet helyett fölvettem a vizeskorsót, és öntöttem abból a gyerek arcára. Aztán, hogy fölnyitotta a szemét, megittattam a butykosból.

– Micsoda huszár lesz tebelőled – mondtam, s felültettem a fiút
–, arra tanítottalak én téged, hogy engem boszorkánynak nézz?!

– Bizony isten boszorkány volt – hebegte a gyerek.

– Nem az volt. Én ültem a határkövön. A bogarakat néztem. Ki-
áltottam is rád. Volt okod arra valamikor, hogy el ne hidd, amit én
mondok?

– Nem – felelte a fiú. S a fejét lecsüggesztve, bágyadtan nézett az
öreg juhász csizmájára.

– Most eredj, fiam: feküdj le és aludjál! Aztán, ha még egyszer
megijedsz, jusson eszedbe, amire tanítottalak, hogy boszorkányok
nincsenek!

Gárdonyi Géza nyomán

Szentjánosbogár

Szentjánosbogárka
nyári éjek lángja,
őszi esték mécse,
láng lebbenése.

Fecske Csaba

Nemcsak szavaink őrzik a messze múltat, hanem minden, ami körülvesz bennünket, minden, amivel dolgozunk. Igaz például, hogy azt a kalapácsot, amit kézbe fogunk, talán csak egy éve csinálták, de a nyeles kalapácsot, a nyeles baltát jó öt-hatezer évvel ezelőtt találták fel. A kislíú fűzfa íja legalább tizenöt-húszezer éves örökség, de akárhová tekintünk: az üveg, a téglá, a fémek, de még az ételek is sok-sok ezer éves tapasztalatot őriznek, amelyet éppen úgy természetesnek veszünk, mint szavainkat.

László Gyula

„Száll a madár ágrul ágra, Száll az ének szájruI szájra”

A nagy család

Nagyon régen történt. Van annak már több ezer esztendeje is.

Volt egy hatalmas hegység, az Urál, meg egy sebesen hömpölygő, óriási folyó, a Káma. Ezen a vidéken a vadászoknak nem kellett nap-hosszat barangolniuk a sűrűben, hogy nyílvégre kapjanak egy szarvast vagy medvét. De a halászok se panaszkodhattak. Sosem húzták ki üresen hálójukat a nagy folyóból.

Élt ezen a tájon egy nagy család, a finnugorok. A férfiak reggelente együtt indultak vadászni, halászni. Az otthon maradt asszonyok és gyerekek kitakarították a sátrakat, kimentek az erdőbe bogyót, gombát gyűjteni, és várták a *zsákmánnyal hazatérő apákat, fiúkat. A vadászok nem jöttek meg üres kézzel! Jutott a finom falatokból mindenkinek.

Így teltek-múltak az évek. Hol békességben, nyugalomban, hol háborúskodásban. Aztán eljött az idő, amikor már olyan sokan éltek együtt, hogy bizony az egyre több éhes szájnak nem jutott a zsákmányból. Néhány erős, bátor harcos elhatározta, hogy új, gazdagabb erdők-mezők keresésére indul. Szedték sátorfájukat, fölnyergelték paripájukat, és napkelet felé vették útjukat. A rokonok közül többen velük tartottak. Mentek-mentek, meg sem álltak, amíg egy másik nagy folyó, az Ob partjára nem értek. Ott aztán egy időre megtelepedtek. Ők is kitettek egy jókora családot, őket azonban már csak ugoroknak hívták.

Egy szép napon megint fölkerekedtek, három kisebb családra oszlottak, és hárman háromfelé vették az irányt. Az egyik család, a vogulok észak felé, a másik, az osztjások délnek vonultak. A harmadik család, a magyaroké pedig napnyugatnak vándorolt.

Hegyeken, völgyeken, kisebb-nagyobb folyókon keltek át, aztán a hosszú, kalandos vándorút végén megállapodtak egy zöldellő síkságon, két folyó között. A két folyót ma Dunának és Tiszának hívják...

Hanem a finnugor nagy család egy része ott maradt az Urál hegység lábánál. De nem sokáig! Mert ez a család is ágakra, csoportokra bom-

lott, és ment mindenki a maga útján. A család finn, lapp, észt ága északnak; mások megint délnek, a Volga folyó vidékére indultak.

Az ősi, régi nagy család felbomlott, szétszóródott a szélrózsa minden irányába, és minden ága más-más földön találta meg a maga új hazáját. De akármerre mentek is, mindig rokonok maradtak, mert egyszer régen együtt éltek, egy nyelvet beszéltek, együtt vadásztak, halásztak, együtt ettek-ittak, vigadtak. Ezért találunk a nyelvtudósok még ma is közös szavakat a megváltozott nyelvekben. Ezért gyűjthetnek össze a *néprajzkutatók hasonló meséket, zenei dallamokat, a tárgyak díszítésére használt megegyező mintákat népművészetükből.

Dornbach Mária

18. kép

Honfoglalás kori ruhába öltözött gyerekek gyakorolják a nyilazást egy jurta előtt

... Vidd közelebb
az állatokhoz az embereket,
hogy megértsenek végre minket.
S mi is őket, kisebb testvéreinket.

Rónay György

Testvéreink, az állatok

Ilyenformán történhetett

A magas fűben emberek vonulnak, meztelen, vad alakok apró csapata. Kezükben csontheyyű dárdákat cipelnek, sőt néhányuknak *íja, *nyila is van. Testük hasonlít ugyan a mai emberéhez, de viselkedésük inkább állatra vall. Sötét szemük nyugtalan és félénk, akárcsak az ijedős, szüntelenül résen álló vadé. Ezek még nem szabad emberek, nem urai a Földnek; hanem üldözöttek, akikre minden bozótban veszély leselkedik. Egy erősebb *horda nemrégiben elkergette őket eredeti vadászterületükről, menekülniük kellett ismeretlen földre.

A horda legtöbbit a kialvatlanságtól szenved. Régi hazájukban valamennyien a tűz mellett aludtak, s a tüzet valamivel távolabb az aransakálok táborának gyűrűje vette körül. Így aztán még az öröket is megtakaríthatták, hiszen a sakálok már messziről jelezték egy-egy ragadozó jöttét.

Bandukol a horda, fáradtan, hallgatagon. Hamarosan leszáll az éjszaka; de még mindig nem bukkantak alkalmas helyre, ahol tüzet rakhatnának, hogy megsüssék végre zsákmányukat, az elejtett vaddisznót.

Hirtelen minden fej – akárcsak a neszelő őzeké – izgatottan egy irányba fordul: hang ütötte meg a fülüket. Igen, egy sakál vonít. A horda áll, furcsa módon szinte meghatottan, és hallgatja az előző, nyugodtabb idők üdvözetét. És ekkor a fiatal, magas homlokú vezér olyasmit művel, amit a többiek egyszerűen nem értenek: levág egy darabot a zsákmányból, és a földre dobja. A vezér maga sem tudja pontosan, miért cselekszik így; talán csak azt kívánja, hogy a sakálok valamivel közelebb legyenek hozzájuk, és védelmezzék őket.

Egyszerre csak felharsan a sakálok üvöltése. Megtalálták a kirakott húsdarabokat, s a nyomot követve közelednek a tábor felé. A horda egyik tagja kérdő pillantást vet a vezérrre; aztán feláll, s valamivel távolabb, ott, ahová még éppen elvetődik a tűz fénye, csontokat dob a földre.

Jelentős esemény ez: az ember először lát el táplálékkal egy hasznos állatot. Ma nyugodtan alhat a horda, hiszen a tábor körül ott ólálkodnak az aranszakálok: azok pedig megbízható őrszemek.

Sok év telt el ezután. A sakálok szelídebbek lettek, nem féltek már annyira. Nagyobb csapatokban tanyáznak az emberek települései körül, akik már vadlovakat és szarvasokat is elejtenek. Az állatok változtattak életmódjukon: valaha csupán éjszaka csatangoltak, napközben a bozót mélyén elrejtőzve pihentek. Most a legértelmesebbek, a leg erősebbek már nappali állatok, és nyomon követik a vadászó embert zsákmányszerző útján.

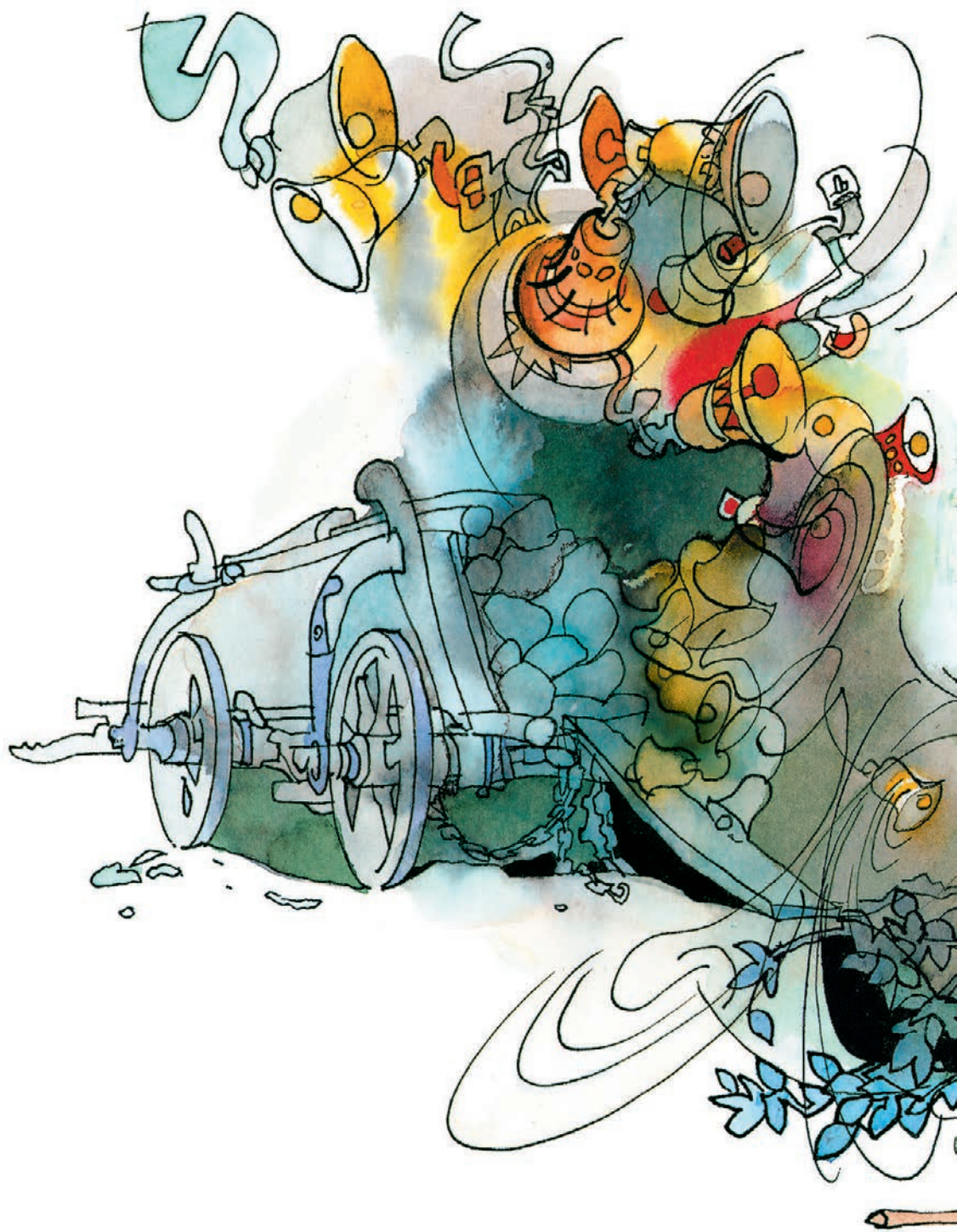
Hogy így történt-e mindez? Nos, egyikünk sem volt jelen... De annak alapján, amit tudunk – igen, ilyenformán történhetett.

Konrad Lorenz

39. kép

Vadon élő aranszakálok

Apám tíz órakor mindig egy lány tojást evett. Levette a tetejét. Azt nekem adta. Aztán vágott két szeletke kenyeret. Mind a kettőt belemártotta a tojásba. Egyik szeletet adta Bélának, másikat Árpádnak. Hogy neki hogyan lehetett elég, ami megmaradt? Nem tudom.

Gárdonyi Géza

Szeretet tojáshéjban

Nagy ebéd volt nálunk

Felgyógyulásom örömére szülém megsúgta, hogy a jövő vasárnap már otthon ebédelhetünk a malomházban. Akkora lakomát csapunk, amekkorát még nem látott az öreg épület. S ha hiszem, ha nem, még a ludacskát is levágja a tiszteletünkre.

Ezzel a ludacskával sohasem találkoztam az életben; de hírből nagyon jól ismertük egymást, mióta lábadozó voltam. Mert szülém nekem mindig a ludacskáról, a ludacskának meg énrólam beszélt. Én tudtam róla, hogy ő a világon a legfehérebb ludacska. Ő pedig tudta énrólam, hogy a világon semmit sem szeretek jobban, mint a lúdhúst...

– Úgy bizony, ludacska, téged nagy tisztesség ér – veregette meg szülém a törleszkedő fejét. – Az egyetlen gyermekemnek sütlek meg ebédre. De a kis Bicebócának is jut belőle, meg Tündérének is, meg Cötkény bácsinak is, meg Titulász doktor úrnak is; de még Messzi Gyurkát se felejtjük ki. Hát úgy igyekezz meghízni, ludacska, hogy szégyenben ne maradjak veled!

– Giá-gá, giá-gá! – annyit felelt a ludacska erre nagy engedelmesen. Belenyugodott abba, hogy őbelőle pecsenye lesz vasárnapra...

Még a tepsiben is olyan vidáman sistergett, hogy öröm volt hallgatni. Olyanok mondják, akik hallgatták; olyanok pedig voltak sokan. Nagy ritkaság ám a szegénysoron a tepsiben muzsikáló lúd. Báró cigánynak mind az öt rajkója odaszaladt arra a hírre, hogy ebéd készül a malomházban az özvegy szűcsnénél.

– Érzem a drága jó szagát – szippantott nagyokat a pitvarajtóban Nácika, a legöregebb rajkó. – Azt mondta szülém, nekem is ilyen süt, ha én is olyan jó *deák leszek, mint Annus néni fia.

Az én lelkem, szülém csak kiszaladt erre a szóra a piruló liba mellől az ajtóba, és megsimogatta a rajkó kócos üstökét.

– Hát csakugyan olyan leszel, Nácika?

– Olyan szeretnék lenni – kapta Nácika a válla közé a fejét.

– Segítsen meg szándékodban a jó Isten! – törülgette meg édesanyám a könnybe lábadt szemét fehér kötőjével. Azzal befordult a konyhára; s ki se jött addig, míg az egyik combját le nem kanyarította a ludacskáknak.

– Nesze, Nácikám – nyomta a kezébe a gyereknek, aki csudálkozásában akkorára tátotta a száját, hogy befért volna rajta az egész ludacska.

Szülém pedig a hálálkodás elől hirtelen visszaosont a konyhába; s földarabolta a ludat, ahogy illik. Ahogy ott dolgozgat, egyszerre csak megüti a fülét a nagy csöndesség az eresz alatt.

– Nini, tán elillantak a vendégek? – kukkantott ki az ajtón.

Ott voltak azok egy szálíg. Tátott szájjal, tágra nyílt szemmel nézték a szerencsés Nácikát, ahogy a lúdcombbal birkózott.

– Jaj, csak soká edd, hogy soká nézhessük! – sóhajtott a legapróbacska, a csöpp Marcsóka, bátyja fülébe.

Szülémnek elfacsarodott a szíve. Se szó, se beszéd: csak fölkapta a nagy tál pecsenyét, és sorra hordozta a kis éhesek közt.

– Vegyetek hamar, kis rongyosok, míg el nem hűl!

Nem is maradt több a tálban a melle húsánál. Szegény szülém csak akkor kapott észbe. No, ő szépen elpredálta a nagy ebédet! Mi lesz most már ebből?

De ahogy az örömtől kipirosodott arcokat meglátta, megvigasztalódva tette vissza a tűzhelyre a tálát.

– Elég lesz az én fiacskámnak ez az egy darab is. Nem volt az nagy étkű soha életében.

A többi vendégre nem is gondolt az áldott lélek. Pedig ugyan szép számmal gyülekeztünk. Titulász doktor Bicebózával meg velem, Messzi Gyurka kutyástul, Malvinka macskástul.

Szülém mindenkihez szíves volt, de nevetve-sírva mégis csak az én nyakamba borult az ajtóban.

– Ó, csakhogy hazajöttél, lelkem, gyermekem!

– Hát a ludacska, szülém? – kérdeztem tőle incselkedve, mert mindjárt megsejtettem az igazságot, ahogy a sok kis csámcsogó száj közt végimentünk.

– A ludacska, fiam? – babrált a kötőjén zavarodottan édesanyám. – A te részed megmaradt belőle, éppen a legjava.

– Mi-a-ó, mi-a-jó? – futott elénk a küszöbön az öreg Pajtás macska.

Ő már akkor tudta, hogy mi a jó, mert foga közt tartotta az én részemet. Már tudniillik a melle csontját, mert a húst már leette róla. Most már csak a csonttal futott Mitvisz kutya elől, aki azt csaholta, hogy igen szeretné a nevét „melle-csontot-visz”-re változtatni.

Mindnyájan neveltünk a ludacska történetén.

Móra Ferenc nyomán

Barátok nélkül az ember magányossá válik, élete elszürkül, önző és értelmetlen lesz.
A barátoktól szeretetet, erőt, biztatást kapunk,
ugyanazt nyújtjuk mi is barátainknak.

Tarbay Ede

Az én barátaim

Petőfi Sándor és Arany János barátsága

Részlet Arany János 1847. február 28-án Petőfi Sándorhoz írott leveléből

„Kedves pajtásom, Sándor!

... Meglátogatsz, azt ígéred. Jöjj el, az isten áldjon meg; az én nőm se nem fest, se nem zongoráz, se nem öltözik tízszer napjában: de Petőfit olvas, jó anya, s jó magyar gazdasszony... Majd főz olyan töltött káposztát, hogy édesanyád is csak olyat főzhetett, s tudom, Pesten nem ettél olyat, mióta verseid első füzete megjelent.”

Arany János jegyzete

„... Petőfi Szatmárból jöven, meglátogatott Szalontán, először, s június 1–10 napjait nálam töltötte. [...] Akkor írta Laci fiamnak a verset, ki akkor hároméves volt, s kit igen szeretett, nagyokat ütven fenekére, az ő módja szerint. A gyermekeim is igen szerették...”

A szalontai látogatásról Petőfi ezt írta Kerényinek:

„... Tudod-e, miért siettem ide, s mért vagyok itt már egy hét óta? Azért, mert Szalontán egy nagy ember lakik, s e nagy ember jó barátom, s e jó barátom Arany János, a »Toldi« szerzője.”

Részlet Petőfi Sándornak 1847. június 18-án Arany Jánoshoz írott leveléből

„Imádott Jankóm!

... Számtalanszor gondolok rátok, szerettem, és azt gondolom: vajha oly boldog lenne az én családi életem, mint a tiétek, mert annál boldogabb már nem lehet. Csókold össze-vissza nevemben komámasszonyt, gyermekeidet és magadat. Lacinak pedig mondd meg, hogy ne sírjon, mert egyszer csak azt veszi észre, hogy ott termek, s még nagyobbat vágok a fenekére, mint a minap; akkor aztán majd sírhat.”

Arany Lacinak

Laci te,
Hallod-e?
Jer ide,
Jer, ha mondom,
Rontom-bontom,
Ülj meg itten az ölemben,
De ne moccanj, mert különben
Meg talállok csípni,
Így ni!
Ugye fáj?
Hát ne kiabálj.
Szájadat betedd,
S nyisd ki füledet,
Nyisd ki ezt a kis kaput;
Majd meglátod, hogy mi fut
Rajta át a fejedbe...
Egy kis tarka lepke.
Tarka lepke, kis mese,
Szállj be Laci fejibe.

Volt egy ember, nagybajúszos.
Mit csinált? Elment a kúthoz.
De nem volt víz a vederbe',
Kapta magát, telemerte.
És vajon minek
Merítette meg
Azt a vedret?
Tán a kertet
Kéne meglocsolnia?

Vagy ihatnék?... nem biz' a.
Telt vederrel a kezében
A mezőre ballag szépen,
Ott megállt és körülnézett;
Ejnye, vajon mit szemlélhet?
Tán a fényes délibábot?
Hisz' olyat már sokat látott...
Vagy a szomszéd falu tornyát?
Hisz' azon meg nem sokat lát...
Vagy tán azt az embert,
Ki amott a kendert
Áztatóba hordja?
Arra sincsen gondja.

Mire van hát?
Ebugattát!
Már csak megmondom, mi végett
Nézi át a mezőséget,
A vizet mért hozta ki?
Ürgét akar önteni.

Ninini:
Ott az ürge,
Hú, mi fürge,
Mint szalad!
Pillanat,
S odabenn van,
Benn a lyukban.
A mi emberünk se' rest,
Odanyargal egyenest

A lyuk mellé,
S beleönté
A veder vizet;
Torkig tele lett.
A szegény kis ürge
Egy darabig türe,
Hanem aztán csak kimászott,
Még az inge is átázott.
A lyuk száján nyakon csípték,
Nyakon csípték, hazavitték,

S mostan...
Itt van...
Karjaimban,
Mert a ürge
Pajkos ürge
Te vagy, Laci, te bizony!

Petőfi Sándor

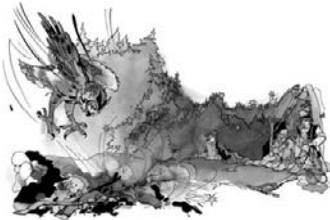

Tartalom

A mese nem hal meg soha

Égig érő mesefa. Magyar népmese. Feldolgozta Dornbach Mária	6
*Babszem Jankó. Tótfalusi István	7
*Mesét kérek. Nagy Bandó András	7
Az oroszlán és az egér. Aiszóposz fabuláját feldolgozta Hernádi Sándor	8
A macska és az egér. Magyar népmese. Feldolgozta Arany László	10
Harminc kalap, harminc majom. Kolozsvári Grandpierre Emil	11
A tündér. Charles Perrault meséjét feldolgozta Hernádi Sándor	14
A pórul járt pásztor. Aiszóposz fabuláját feldolgozta Hernádi Sándor	17
*A tréfás juhász. Magyar népköltés	17
Ludas Matyi. Magyar népmese. Feldolgozta Benedek Elek	18
A király kenyere. Magyar népmese. Feldolgozta Ágh István	23
*Egyszer egy királyfi... Magyar népköltés	26
Mátyás király meg az öregember. Magyar népmese. Feldolgozta Illyés Gyula	28
Az már nem igaz! Magyar népmese. Török Károly gyűjtése nyomán	30
Gergő juhász kanala. Móra Ferenc	33
*Lapp mondóka. Fordította Bede Anna	36
A szépséges nyírfa. Votják népmonda. Rab Zsuzsa fordítása nyomán	37
*Jámbor medve. Kányádi Sándor	41
A három vadász. Kazah mese. Fordította Rab Zsuzsa	44
*A legkisebb legény. Nagy Bandó András	45

Tűz, víz, föld, levegő

Mese vagy valóság? Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	48
*Ének az elemekről. Rónay György	50
Hogyan alakult ki a Föld? Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	51
Pompeji utolsó napja. Valentina Beggio 366... <i>sőt több kérdés és felelet c.</i> könyvéből. Fordította Majtényi Zoltán	52
A hegy meg az árnyéka. Mészöly Miklós meséje nyomán	54
A források keletkezése. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	56
*Mese. Orbán Ottó	57
A sziklából lett kavics. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	58
*Három kavics. Horgas Béla	58

Párácska. Zelk Zoltán	59
A víz körforgása. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	61
Árvíz. Végh Antal	62
*A víz. Orbán Ottó	64
Van-e elég víz a Földön? Kriston Zsuzsanna	64
*Zápor. Kányádi Sándor	65
A levegő óceánja: a légkör. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	66
*Szél. Rónay György	68
Vicces idő. Fecske Csaba	68
*Nyári vihar. Molnos Lajos	70
Tutajjal az óceánon. Thor Heyerdahl <i>Tutajjal a Csendes-óceánon</i> c. könyvéből. Fordította Dr. Nyireó István	70
*Beteg a tenger. Siv Widerberg. Fordította Tótfalusi István	72
Barát vagy ellenség? Kriston Zsuzsanna	73
*Tűzanyóhoz. Jukagir mondóka. Fordította Képes Géza	74
Az aranyparázs. Magyar népmese. ifj. Berze Nagy János feldolgozása nyomán	75
*A tűz kialszik. Áprily Lajos	77
Meteorológusok. Áprily Lajos elbeszéléséből	78
Az időjárás. Kriston Zsuzsanna	80
A várható időjárás. Kriston Zsuzsanna	82
Röpülj, röpj, röpj. Markó Béla	83

Erdőn-mezőn nyitott szemmel

*Mi lennék? Kányádi Sándor	86
*De jó lenne... Tarbay Ede	86
A boszorkány. Gárdonyi Géza <i>Tűzek meg árnyékok</i> c. írásából	86
*Szentjánosbogár. Fecske Csaba verséből	88
Nem boszorkányság. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	89
Gyógynövények. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	90
A pitypang meséje. Tompa Mihály nyomán	91
*Pitypang. Pákolitz István	93
Az én dinnyeföldem. Móra Ferenc <i>Dióbél királyfi</i> c. könyvéből	94
*Kaszálnak. Szép Ernő	96
A paraszt meg az ördög. J. és W. Grimm meséjét feldolgozta Rónay György	97
*Cipósütő mondóka. Tarbay Ede	99
A csodálatos erdő. Schmidt Egon <i>Erdőn-mezőn nyitott szemmel</i> c. műve nyomán ...	99
*A hörcsög. Szepesi Attila	102
*Ha az erdő besötétül. Tarbay Ede	103

Kilátó. Fekete István elbeszéléséből	103
Griffmadár. Fekete István elbeszéléséből	107
*Gyíkpalota. Rákos Sándor	111
Nyári vihar. Szabó Pál <i>Nyugtalan élet</i> c. könyvéből	111
*Szántóvető őszi éneke. Tarbay Ede	113

„Száll a madár ágrul ágra, Száll az ének szájrul szájra”

A nagy család. Dornbach Mária	116
Rokonoknál. Illyés Gyula <i>Szíves kalauz</i> c. könyvéből	118
Regölés. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	122
*Regösének. („Szerencsés jó estét...”) Magyar népköltés	123
*Rege a csodaszarvasról. Arany János <i>Buda halála</i> c. elb. költeményéből	124
Attila, a hunok királya. Hun-magyar monda. Feldolgozta Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	127
*Éjjel a Tiszán. Gárdonyi Géza	129
A múlt bűvarai. Papp Csaba	130
A honfoglalás. Magyar monda. Feldolgozta Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	131
Botond. Benedek Elek nyomán	134
Lehel vezér kürtje. A mondát feldolgozta Kányádi Sándor	136
István megkoronázása. Harsányi Lajos <i>Nem porlandó kezű király</i> c. könyve nyomán...	138
*Köszöntő. Magyar népköltés.....	142
István király ítélete. Szent István legendáját feldolgozta Hernádi Sándor	142
A templomalapító. A legendát feldolgozta Tarbay Ede	144
Iskola a kolostorban. Kodolányi János <i>Julianus barát</i> c. könyve nyomán	146
A veszedelem híre. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	149
A Les-hegy. Magyar monda. Orbán Balázs nyomán	151
Rogierius püspök menekülése. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	153
Fogadalom. A legendát feldolgozta Tarbay Ede	154
*Szózat. Vörösmarty Mihály költeményéből	157
Hunyadi harcai a törökkel. Hegedűs Géza	158
*Mátyás anyja. Arany János	162
Mátyás király. Varga Domokos nyomán	164
A kolozsvári bíró. Magyar monda. Benedek Elek feldolgozása nyomán	166
Mátyás király és a varga. Magyar monda. Feldolgozta Kolozsvári G. Emil	170
Kinizsi. Lipták Gábor	171
Mátyás király a könyvesházban. Jankovich Ferenc <i>A világverő</i> c. könyve nyomán	173
Gondolatok a könyvekről. Hunyadi Mátyás, Gellius, Lao-ce, Chaucer, Morus Tamás mondásai	175
Messze van-e még a messzi? Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	176

Testvéreink, az állatok

Ilyenformán történhetett. Részlet Konrad Lorenz <i>Salamon király gyűrűje</i> c. könyvéből. Fordította Sárközi Elga	180
*Ma házat csináltam a kutyámnak. Csukás István	182
Bogáncs. Részlet Fekete István azonos c. regényéből	183
Micó. Gárdonyi Géza azonos című elbeszélése nyomán	186
*Mondd, szereted az állatokat? Rónay György	188
Huszonnegy kiscsibe. Részletek Schmidt Egon <i>Hétköznapiak a természetben</i> c. könyvéből	189
„Valaki” jár a padláson. Részletek Schmidt Egon <i>Kisemlősökről</i> c. könyvéből	192
A nyest. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	195
*A galamb leszáll. Nemes Nagy Ágnes	196
A buta veréb. Bertha Bulcsu nyomán	196
Az okos veréb. Bertha Bulcsu	198
*Madarak. Nemes Nagy Ágnes	199
Madárfészek. Mikszáth Kálmán nyomán	199
A pocokvadász. Részlet Schmidt Egon <i>Mozaikok a természetből</i> c. könyvéből	202
Muci. Gárdonyi Géza	202
Az őz. Részlet Áprily Lajos <i>Két őz</i> c. elbeszéléséből	204
*Őzek. Utassy József	206
Vadorzó meg a vadörzö. Jékely Zoltán nyomán	207
*Fegyvertelen vadász dala. Áprily Lajos	210
A természet és az ember. Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna	211

Szeretet tojáshéjban

Nagy ebéd volt nálunk. Móra Ferenc <i>Kincskereső kisködmön</i> c. könyve nyomán	216
*Hazám, hazám. Magyar népdal	219
Levél a kollégiumba. Kalász Márton <i>Morgató</i> c. könyve nyomán	219
*Dagadj, Dunna. Tarbay Ede	222
János és Imola. Kalász Márton <i>Morgató</i> c. könyve nyomán	222
*Altató. Magyar népi gyermekdal	224
Hiszen éppen az a klassz! Részletek Maria Duričková művéből. Fordította Sándor László	224
*Amikor kivették a mandulámat. Ágai Ágnes	228

*Kirándulás esőben. Székely Magda	229
A tölgyfa tetején. Varga Domokos	229
*Fekete kenyér. Petőfi Sándor	232
Kenyérmadár. Részletek Kányádi Sándor azonos c. elbeszéléséből	233
*Az egyszeri-kétszeri fánk. Jankovich Ferenc	236
A szánkó. Tarbay Ede	237
Karácsony. Birtalan Ferenc	239
Szélbicska. Tordon Ákos	240
*Betlehemes játék. Összeállította Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna Arany László és Gyulai Pál népköltészeti gyűjtéséből	241

Az én barátaim

Petőfi Sándor és Arany János barátsága. Részletek a két költő levelezéséből	246
*Arany Lacinak. Petőfi Sándor	247
Séta Petőfi Sándor fiával 1854. március 15-én. Tarbay Ede	249
*Tanár az én apám. Kosztolányi Dezső	252
Tanítónk. Edmondo de Amicis Szív c. diáknaplójából. Fordította Székely Éva	253
A kis bicebóca. Móra Ferenc <i>Kincskereső kisködmön</i> c. könyve nyomán	254
Tornaóra. Edmondo de Amicis Szív c. diáknaplójából. Székely Éva ford. nyomán	258
Sikeres akarok lenni. Részlet Bálint Ágnes <i>Szeleburdi család</i> c. könyvéből	262
Sétálni visszük a filodendront. Részlet Bálint Ágnes <i>Szeleburdi család</i> c. könyvéből	263
*Lecke. Siv Widerberg. Fordította Tótfalusi István	265
A kisfiú hiányzik. Részletek Kányádi Sándor meséjéből	265
A fogoly. Tarbay Ede	267
Ibolya. Részlet Fekete István elbeszéléséből	270
*Budai utca. Nemes Nagy Ágnes	272
Ádám és Pali. Részletek Kosztolányi Dezső elbeszéléséből	273
A csodálatos radírgumi. Fehér Klára	275
*Június. Kormos István	275
Értelmező kissetár	276

A kötetben szereplő versek helyesírásának forrásai: a költők verseskötetei vagy gyűjteményes kötetei.

Kiadja a Mozaik Kiadó, 6723 Szeged, Debreceni u. 3/B. Tel.: (62) 470-101

E-mail: kiado@mozaik.info.hu; Honlap: www.mozaik.info.hu;

Felelős kiadó: Török Zoltán; Műszaki szerkesztő: Kovács Attila

Készült a Dürer Nyomda Kft.-ben, Gyulán; Felelős vezető: Fekete Viktor;

Terjedelem: 25,71 (A/5) ív; 2015. július; Tömeg: 670 g; Raktári szám: MS-1300T